

GÖÇLE GELEN NÜFUSUN EĞİTİM SEVİYESİNİN İL YAŞAM STANDARDI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN AMPİRİK ANALİZİ¹

Dr. Nevin Taştekin², Prof. Dr. Selim Çağatay³, Dr. Şebnem Arık⁴

Öz

Türkiye’de iç göçün temel nedeni bireylerin içinde bulunduğu ekonomik koşulları bir anlamda yaşam standartlarını değiştirme isteğidir. Bireyler göç kararı verirken sadece kendi koşullarını değil, çocuklarının eğitimi, ulaşım koşullarını, sosyal statü ve ilişkilerini ve hatta iklim koşullarını da göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu çalışmada, 81 ili kapsayan, sosyal refahı yansıtacak göstergeler ele alınarak bir yaşam standardı endeksi yaratılmıştır. Bu endeksin açıklanan değişken olduğu bir ekonometrik modelde, açıklayıcı değişkenler olarak göçle gelen ve lokal nüfusun eğitim seviyelerinin, kent ekonomik büyüklüğünün yaşam standardını ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Sabit etkili panel modelin kullanıldığı, il düzeyinde incelemelerin yapıldığı çalışmada farklı cinsiyet ve eğitim düzeylerinden oluşan göçmenlerin yaşam standartları üzerinde negatif etki yarattığı gözlenmiştir. Bunun temel sebebinin göçmenlerin geldikleri illerde hemen istihdama katılamamaları olarak öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İç göç, yaşam standartları, eğitim seviyesi, panel ekonometri, il.

¹ Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne Nevin Taştekin tarafından sunulan "Türkiye’de İç Göçün Etkileri Üzerine Üç Deneme" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Antalya Havalimanı Kule Birimi, boyanevin@gmail.com

³ Akdeniz Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, selimcagatay@yahoo.com

⁴ Bağımsız araştırmacı, sebnemarik@gmail.com.

THE EFFECTS OF THE EDUCATION LEVEL OF THE IMMIGRANT POPULATION ON URBAN LIVING STANDARDS

Abstract

The main reason behind domestic emigration in Turkey is the will of the individuals to change his/her economic conditions in one sense his/her living standards. The individuals consider not only their own status but also the education of his/her children, transportation facilities, social status, and relationships and even the climate conditions when deciding on emigration. In this study, an index of living standards regarding 81 cities in Turkey is created considering indicators reflecting social prosperity. Within a fixed-effect panel econometric model where this index is the dependent variable, education level of immigrants and local population by gender and economic size of the city are used to explain the variation in urban living standards. This study concludes that immigrants from different genders and education levels had a negative impact on living standards. The main reason for this is foreseen as the inability of immigrants to join employment immediately in the provinces they come.

Keywords: Domestic migration, living standards, education level, panel econometrics, province.

GİRİŞ

20. yüzyılın en önemli sosyal hareketlerinin başında gelen göç hareketi, özellikle savaş sonrası dönemde, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kendini göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kırsal yerleşme yoğunken özellikle 1950’li yıllardan itibaren kentlere göç etme eğilimi artmıştır. 2021 yılı dünya bankası verileri⁵ Türkiye’nin nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 77’sinin kentsel nüfus, yüzde 23’ünün kırsal nüfustan oluştuğunu ortaya koymaktadır. 1927 yılındaki sayımda ise bu oran kırsal nüfusun lehine olarak yaklaşık yüzde 75 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın değişmesinde birçok etken rol almaktadır. Sosyal, kültürel ve ekonomik endişeler bu sebeplerin başında gelmektedir. Bireylerin genel olarak ekonomik nedenlerle göç etme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Bununla birlikte salt maddi değerlerden bahsetmek yanıltıcı olabilir. Kişiler sosyo-kültürel, siyasi, can güvenliği gibi çeşitli nedenlerle de göç etme kararı alırlar. Bu karar, göç ile gidilen yerde yeni bir hayat kurma anlamı taşır. Dolayısıyla hem göç eden bireylerin hem de gidilen yerdeki yerli halkın da hayatlarının etkileneceği sonucu ortaya çıkar. Kişiler, birçok yönden daha iyi bir konuma ulaşma amacıyla göç etmesine rağmen göç sonucunda zaman zaman olumsuz durumlar da ortaya çıkabilmektedir. Gidilen yerde nüfusun artmasıyla birlikte ulaşım, konut, eğitim, alt yapı yetersizliği, çevre kirliliği gibi yaşam kalitesini etkileyecek problemler meydana gelebilmektedir. Ancak göç etmenin yerel halk ve göçmenler için iki taraflı etkisi düşünüldüğünde pozitif etkiler de gözlemlenmektedir. Örneğin savaş veya terör nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanlar için göç edilen yerdeki koşullar pozitif ya da işgücü açığı olan bölgeye gelen göçmenlerin işgücü yaratması üretimi canlandırmak adına gidilen yer için olumludur. Olumlu ya da olumsuz hem yerel halkın hem de göçmenlerin yaşam standartlarının göç sürecinden etkilendiği oldukça açıktır.

Literatürde, göç konusunda farklı teoriler ve bunları konu alan çeşitli çalışmalar mevcuttur. Ancak araştırmalarda ağırlık verilen konu göçün sebeplerine yöneliktir. Ekonomik, sosyal, demografik vb. nedenler bireylerin göç etmesine neden olmaktadır. Bu sürecin doğal bir sonucu olarak göçmenler gittikleri yerlere hem pozitif hem negatif etki yaratmaktadırlar. Türkiye’de iç göç literatürü genel olarak göçün nedenleri üzerine oluşturulmuştur. Göçmenlerin göç ettikleri bölgelere olan etkileri ise genel olarak veri yetersizliği gibi nedenlerle araştırma aşamasında teorik ya da anket çalışmasına dayalı olarak kalmıştır. Göçün devingen yapısı ve sosyolojik yönü araştırmaları zorlaştıran etmenler olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte göçmenlerin, göç ettikleri yerleri negatif etkiledikleri çalışmaların birçoğunun ortak sonucudur. Göçmenlerin gerek fiziksel çevreye gerekse eğitim gibi toplumsal hayatı derinden etkileyecek alanlara verdikleri zararlar öne çıkan etkilerdir. Çalışmaların ortak sonucu, göç eden bireylerin gittikleri yerlerde yaşam memnuniyeti düzeyinde azalmaya neden oldukları yönündedir.

Bu çalışmada da bu duruma uygun olarak seçilmiş çeşitli, sosyal, iktisadi veriler ele alınmıştır. Ancak bu araştırma yaygın olarak incelenen göçün nedenlerini ele almaktansa Türkiye’de iç göç süreci sonrasında göçmenlerin gittikleri yerlerdeki yaşam standartlarına olan etkilerini inceleyerek literatüre farklı bir bakış açısıyla yaklaşmayı hedeflemektedir. İnceleme iller arasında meydana gelen iç göçün gidilen yerde, genel kanının aksine, pozitif etkiler yarattığı yönünde sonuçlar içermektedir. Çalışmanın ampirik uygulamayla desteklenmesi ve ulaşılan genel sonuçların tersi yönünde bulgular içermesi konunun önümüzdeki yıllarda yapılacak olan çalışmalar için kaynak olabileceğini göstermektedir.

¹ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?contextual=default.&locations=TR>

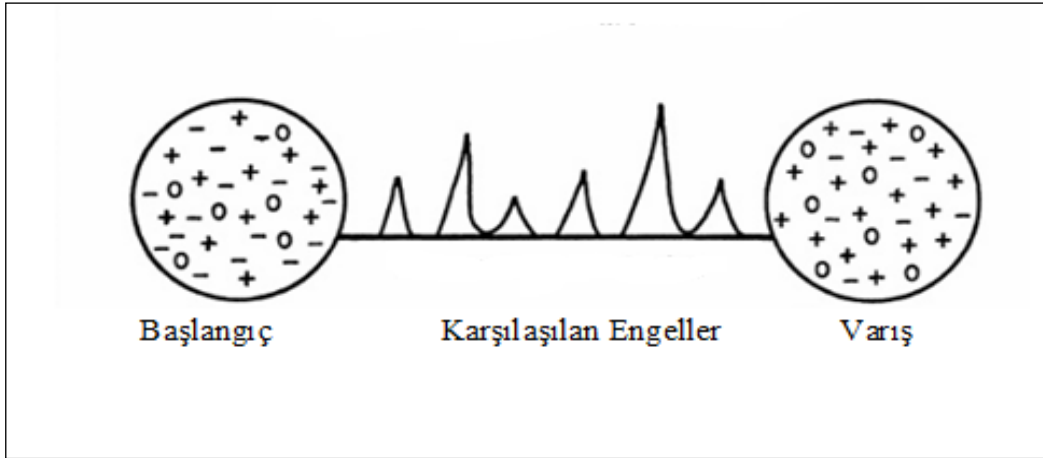
Bu amaç doğrultusunda makale dört bölüm olarak planlanmıştır. Bir sonraki bölümde göçün yaşam standartlarına olan etkisi göz önünde bulundurularak teorik arka plan ve Türkiye'nin ele alındığı çalışmalar incelenmektedir. Üçüncü bölümde çalışmada kullanılan veri seti ve ekonometrik yöntemle ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Daha sonraki bölümde analiz sonuçları tartışılmakta ve sonuç bölümüyle çalışma tamamlanmaktadır.

2. TEORİK ALTYAPI ve LİTERATÜR TARAMASI

Göç teorilerinin birçoğu göç- yaşam standartları ilişkisini çeşitli yönlerden ele almıştır. Göç teorilerinin temelini attığı varsayılan Ravenstein, ilk makalesinde (The Laws of Migration-1885) göçün ekonomik nedenlerine odaklanırken daha sonraki yıllarda (1889, 241) insan unsuruyla ilişkili olan göç kavramının aslında nüfus ve ekonomiyle ilintili olması nedeniyle kesin sonuçlar içermeyeceğini öne sürmüştür. Ravenstein'a göre (1889) bulunulan yerdeki koşullarının olumsuzluğu göçe neden olan sebepler arasındaydı. İlk çalışmasında ekonomik koşulların önemini ön planda tutarken sonraki yıllarda hayat standartlarını etkileyecek etmenlerinde göç üzerinde yüksek oranda etkili olduğunu öne sürmüştür. Lee (1966:48)'de çalışmasında göçün hem arz hem talep yönüne yer vermiş ve göçmen niteliklerinden ziyade göçe odaklanmayı hedef edinmiştir. Lee'ye göre göçe ait dört temel faktör vardır (1966: 50):

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler
2. Gidilen yerle ilgili faktörler
3. Araya giren engeller
4. Kişisel faktörler

İlk üç faktör şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Göçte Başlangıç ve Varış Yeri Faktörleri ve Araya Giren Engeller

Kaynak: Lee, 1966:50'den adapte edilmiştir.

Göçe etki eden sayısız faktör vardır. Lee bu faktörleri (+), (-) ve (0) şeklinde ifade etmektedir. Başlangıç noktasında (+) insanları bulunduğu yerde kalmaya iten olumlu faktörleri, (-) insanları bulunduğu yerden göç etmeye neden olan olumsuz faktörleri, (0) ise bireylerin nötr kaldığı yani göç kararına olumlu ya da olumsuz etkisi olmayan faktörleri gösterir. Varış noktasında ise (+) bireyi o bölgeye çekmeye neden olan pozitif özellikler, (-) ise bireyin bölgeye göç etmemesine neden olan faktörler olarak değerlendirilebilir. Lee (1966:50) faktörleri örnek vererek açıklamıştır:

İyi iklim şartları neredeyse herkes için çekici faktörken, kötü hava şartları da itici faktördür. Lee bazı koşulların kişiden kişiye değişiklik göstereceğini de belirtir. Örneğin eğitim olanaklarının iyi olduğu bir yer çocuklu aileler için tercih nedeni olabilirken çocuksuz aileler için tercih nedeni olmayabilir. Kısaca her göçmen için (+) ve (-) faktörler farklıdır. Bireyler (+) yani çekici ve (-) yani itici faktörleri hesaplayarak göç etme kararı verirler. Ancak bu itici ve çekici faktörlere karşılaşılan engeller de dâhil edilmelidir.

Lee (1966:50), göçün sadece bu hesaplama dayanan yapılamayacağını ayrıca başlangıç noktası ve gidilecek yerdeki fiziksel koşullar ve göç kanunları gibi faktörlerinde göz önünde bulundurulması gerektiğine değinir. Ona göre kişisel faktörler de (yaş, eğitim, cinsiyet vb) göç kararı üzerinde etkilidir.

Lee'nin (+) ve (-) olarak nitelediği faktörlerin tamamen bireylerin yaşam standartlarına etki eden faktörler olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Kişiden kişiye bu faktörler değişse dahi teoride önemli olan göçmenlerin artı özelliklerin baskın olduğu durumda göç etmesidir.

Portes ve Borocz (1989: 607), itici ve çekici faktörler teorisinin uluslararası göç alanında geniş bir yer bulduğunu belirtirler ve bu teorisinin itici faktörlerini dünyanın en yoksul bölgelerindeki ekonomik, sosyal ve politik zorluklar; çekici faktörlerini ise daha gelişmiş ülkelerdeki karşılaştırmalı üstünlükler olarak tanımlarlar. Sarjehpeyma (1984:23) ise Lee'nin genel teorisinin, hipotezleri mevcut verilerle test edebilme olanağı sunduğu için Ravenstein'in teorisinden daha avantajlı olduğunu ve Lee'nin göç araştırmacılarının dikkatini tanımlayıcı yaklaşımdan analitik yaklaşıma çektiğini belirtir.

“Çalışmaların çoğu az gelişmiş ülkelerdeki kırsal ekonominin yapısının dışarı göçün başlıca nedeni olduğunu öne sürmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kırsal ekonomi, ekonomik fırsatların olmaması ile nitelendirilir. Tarım sektöründeki düşük üretkenlik, işgücü arz fazlası, gizli işsizlik ve tasarruf eksikliği, çiftçileri mevcut konumlarından dışarı iten faktörlerden bazılarıdır. Diğer bir deyişle, "itme" teorisi, tarımsal faaliyetle uğraşan çoğu kişinin gelirinin, oldukça fazla çaba harcama dahi kentsel alanlardaki eşitlik seviyesine asla yaklaşamayacağını ifade eder. Ayrıca düzensiz ve uzun çalışma saatleri, çiftçiler için görece olarak daha düşük sosyal statüler, tarımsal üretimdeki ve fiyatlarındaki belirsizlikler, kötü yaşam ve çalışma koşulları, her türlü hava koşulundaki kötü işler ve nihayetinde istihdam beklentilerini belirsiz duruma getiren tarımsal teknolojideki gelişmeler de itici faktörler olarak eklenir”, (Sarjehpeyma, 1984:24).

Araştırmalarda ön plana çıkan teoriler, genel olarak ekonomik sebepleri temel alarak göçe yoğunlaşmış olsa dahi, itici- çekici faktörler, Ravenstein kanunları gibi birçok teori hayat standartlarının da etkileriyle birlikte göç olgusunun bütün olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Ancak teoriler genel anlamda yaşam standartlarını farklılaştırmak amacıyla bireylerin göç etmesini konu edinirken özel olarak gidilen yerdeki değişimi ele almamaktadırlar. Göç etme sürecinde öncelikli neden ekonomik olarak görünmesine rağmen bireylerin yaşam koşullarını değiştirme isteği son yıllarda ön plana çıkmaya başlamıştır. Buna yönelik olarak Südaş ve Mutluer (2010: 31) O'Reilly ve Benson'ın (2009) çalışmalarından yola çıkarak yaptıkları araştırmada yaşam biçimi göçünü tanımlamaktadırlar:

“Refah düzeyi yüksek bireylerin, daha iyi bir yaşam sürdüreceklerini düşündükleri yerlere, iradi bir biçimde gerçekleştirdikleri tüm nüfus hareketleri olarak belirttikleri bu göç türü tamamen hayat standartlarını iyileştirme üzerine kuruludur.”

Bu göç türünde genel göç türlerinden farklı olarak refah düzeyi yüksek bireylerin göç etmesi göze çarpmaktadır. Bu tür göçün ekonomiyle bağlantısı diğer türlerden oldukça farklıdır. Burada göç etme nedeni ekonomik olarak iyiye ulaşma çabası değildir. Çünkü ekonomik olarak iyi durumda olan bireylerin göçü söz konusudur. Dolayısıyla yaşam kalitesini arttırma amaçlı bir göçten söz edilebilir. Bununla birlikte herhangi bir nedenle yerinden ayrılmış kişilerin gittikleri yerdeki yerlilerin de hayat standartlarında değişiklik meydana getirmesi söz konusudur.

Türkiye'deki yaşam standardına ilişkin çalışmalar incelendiğinde genel olarak çalışmaların göçün ne sebeple yapıldığı yönüne ilişkin olduğu gözlemlenmektedir. Sevim (2001)'in çalışması terör nedeniyle Elazığ'a göç eden ailelerin çocuklarının eğitimine odaklanırken, Aksoy (2004)'da 1983-1997 yılları aralığını baz alarak yaptığı çalışmasında, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki terör nedeniyle meydana gelen göçe ilişkin çeşitli bulgular elde etmiştir. Aksoy bu bölgedeki çalışmaları neticesinde güvenlik güçleri ve terör örgütü arasındaki mücadeleden etkilenerek göç edenlerin oranını yüzde 85,7 olarak belirtirken ekonomik şartların yüzde 7,5, işsizliğin yüzde 4,2 oranında etkilediğini ortaya koymuştur. Aksoy'un çalışması genel olarak göçün ekonomik sebeplerle yapıldığı yönündeki düşüncenin aksini kanıtlar niteliktedir. Bireylerin hayat yaşam koşullarında değişiklik yapma isteği ekonomik durumun önüne geçmiştir. Daha iyi koşullarda yaşama isteği göçün esas nedeni olmuştur.

Filiztekin ve Gökhan (2008) ise bölgelerarası sosyo-ekonomik farklılıkların iç göçü şekillendirdiği ve cinsiyet farklılıklarının göçü etkilediğini belirtirlerken, Ercilasun vd. (2011) ise Türkiye'de iç göçü etkileyen faktörler olarak daha önce göç edenlerin çekici gücü ve üniversite kapasitesinin yüksekliğinin belirgin etkisini öne çıkaran bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalarda da göçün demografik özellikleri ön plana çıkmaktadır.

Aşkın vd. (2013)'de kırsal göçün nedenlerine ilişkin olarak itici- çekici faktörler teorisinden faydalanmışlardır. Yapılan analiz, kırsal göçün nedenlerini, kentin çekici faktörlerine (istihdam, ulaşım, sağlık) karşın, kırsalın itici faktörlerinin (sağlık hizmetlerinin yetersizliği, iş olanaklarının kısıtlı olması, yoksulluk, eğitim vb) üstün gelmesi olarak göstermiştir. Uysal ve Aktaş (2011) ise çalışmalarının ilk aşamasında net göç hızına göre 5 kategori hazırlayarak illeri bu kategorilere göre sınıflandırmışlardır. Çalışma sonucunda okur yazar nüfus oranı, yıllık nüfus artış hızı ve on bin kişi başına düşen traktör sayısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Ele alınan çalışmalar, göçün sadece ekonomik nedenle yapılmadığını birçok faktörün göç etme sürecine etki ettiğini ortaya koyar niteliktedir. Bununla birlikte göç sonucunda gidilen yerdeki yaşam koşullarında meydana gelen değişiklikler de sosyal yapının incelenmesi adına önemlidir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar Türkiye için kısıtlı kalmıştır. Ancak anket çalışmaları ve değerlendirmelere yer veren çalışmalar literatürde mevcuttur. Ayrıca bu çalışmanın da özünü oluşturan değişkenlerden olan eğitim değişkeni alanında ilgi çekici sonuçlar bulunmaktadır. Bayraktar (1999), Han (2010), Balkanlıoğlu (2014), göç ile gelen öğrencilerin eğitime uyum sağlama aşamasında sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak Bayraktar (1999) göç edilen yerdeki okulların koşullarının yeterli düzeyde olmamasının da göçmen öğrencileri negatif etkilediğini belirtmektedir. Nar (2008) ve Bozan (2014) ise çalışmalarında gelen göçmen öğrencilerin yerli halkı nasıl etkilediği konusunu ele almışlardır. Bozan (2014) Antalya'nın yoğun olarak göç alması ve göç ile gelen öğrencilerin uyum sorunları nedeniyle okulda kavga, şiddet, küfür etme gibi sorunlara neden olduklarını belirtirken; Nar (2008) ise Dilovası bölgesi için yaptığı araştırma neticesinde göçmen öğrenciler nedeniyle ortaya çıkan sorunların öğretmenleri negatif etkilemesi sonucunda öğretmenlerin tayin isteyerek başka illere gitme isteklerinin doğmasına neden olduğunu

belirtmektedir. Bu durum ise yerli halkın çocuklarının da negatif etkilenmesiyle, eğitim- öğretimin aksamıyla sonuçlanmaktadır. Berker (2009)'in çalışması da yerel halkın eğitim çıktılarının negatif etkilendiği sonucunu desteklemektedir. Araştırması sonucunda göçmen öğrencilerin yerleşiklerin başarı oranını düşürdüğünü öne sürmektedir. Berker (2009: 747) Türkiye'de eğitim sisteminde devletin her okula eşit imkanlar sağlamasının neticesinde bir ildeki eğitim gören göçmen çocukların ya da yoksul ailelerin çocuklarının belirlenmesinde yetersiz kalabileceğini ve okul çağındaki göçmenlerin olumsuz etkilerini, göç edilen yerdeki yoksul ailelerin daha fazla hissedeceğini belirtmektedir.

Göçmenlerin, göç edilen yerde birçok olguya etki ettiği bilinmektedir. Bunlardan bir diğeri de çevresel faktörleri etkilemeleridir. Bu noktada gecekondulaşma kültürünün alt yapısının göçmenler olduğunu ele alan çalışmalar (Peker, 1996; Yıldırım, 2007; Özcan, 2013) ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmalardan birisi Peker (1996)'in 1950'li yıllardan başlayarak Türkiye'nin göç yapısına ilişkin çeşitli değerlendirmeler yaptığı çalışmadır. Peker (1996) göç eden ailelerin şehirlerde gecekondulara yerleştiklerini bu durumun şehirlerde yeni bir ekonomik oluşum başlattığını, gecekonduların sahibi olan göçmenlerin 1970'li yıllarda şehirlerin genişlemesini müteakip gecekonduların merkezi konumlara gelmesiyle de onlar için iyi bir yatırım aracı olarak görülmeye başlandığına dikkat çekmektedir.

Kurt (2006) kırdan kente göçün, kentin fiziksel koşullarına zarar verdiğini ve aslında kentin ihtiyaç duyduğu yeterli donanımına sahip olmayan göçmenlerin bekledikleri geliri elde edememe durumunda, psikolojik sorunlar yaşadıklarını, asayişte bozulmalara neden olduklarını belirtmektedir. Taş ve Özcan (2013)'da önceki çalışmaların sonuçlarını destekler nitelikte bulgular elde etmişlerdir. Onlar da göçmenlerin şehirlerde yeni bir yoksul kesim yarattığını ve hatta bu yoksul kesimin şehirdeki yerleşik yoksullardan farklı bir yapı oluşturduğunu belirtmektedirler. Şehir merkezlerinde kendilerine yer edinemeyen yoksul göçmenler, şehirlerin az gelişmiş mahallelerinde şehrin ekonomik, sosyal, kültürel olanaklarının uzağında hayat kurabilmektedirler. Göçmen için bir yatırım aracı haline gelen gecekondular zamanla şehirlerin yapısını, düzenini bozan yapılar ortaya çıkarak yerli halkın kamusal düzenden faydalanma hakkını kısıtlayan birimler olmaktadır.

Berker (2015) zorunlu göçlerin yaşam memnuniyeti üzerine olan etkisine odaklanma amacıyla yaptığı çalışmada cinsiyet, yaş ve il kukla değişkenlerinin yer aldığı basit regresyon ve bu değişkenler ile birlikte eğitim düzeyi, medeni durum, işgücü piyasası konumu, hanehalkı geliri ve hanehalkı büyüklüğü değişkenlerinin yer aldığı tam regresyon modeli kullanmıştır. Sonuç olarak zorunlu göçmen olan kişinin, göç sonucunda yaşam memnuniyetinde yaklaşık 0.11'lik bir azalma meydana geldiği ve eğitim düzeyi, medeni durum, işgücü piyasası konumu, hanehalkı gelir seviyesi ve büyüklüğünün açıklayıcı değişkenler olarak yer aldığı genişletilmiş modelde bu etkinin arttığı gözlemlenmiştir. Zorunlu göçün neden olduğu refah kaybı işsiz kalma sonucunda meydana gelen kaybın yaklaşık %13'üne tekabül etmektedir (Berker, 2015:15).

Bu bölümdeki çalışmalar incelendiğinde koşullarını değiştirmek için buldukları bölgeleri terk eden insanların gittikleri yerlerde sosyal, demografik, yaşam standartları vb. alanlarda değişime yol açtıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte göçmenlerin kendi yaşam standartlarında da gözle görülür farklılıklar meydana gelmiştir.

3. YÖNTEM

Literatürdeki birçok çalışma bireylerin yaşam standartlarını olumlu yönde etkilemek amacıyla göç ettiklerini göstermektedir. İş sahibi olmak için yapılan göçler de dahil olmak üzere elde edilen gelir ile daha iyi bir yaşam elde etmek isteyen bireylerin göç etmesinin arkasında aslında yaşam kalitesini değiştirmenin yer aldığı öne sürülebilir. Gidilen yerdeki yaşam standartlarına olan etkinin verilerle ortaya konulabilmesi için bu bölümde oluşturulan yaşam standardı endeksi bağımlı değişken olarak ele alınacaktır.

Yaşam standardı endeksi oluşturabilmek için TÜİK'in bölgesel istatistikleri yayınladığı resmî sitesinden 81 ili kapsayan, sosyal refahı yansıtacak göstergeler, ekonometrik tahmin aralığı olan 1999-2016 aralığı için yıl bazında elde edilmiştir. Bu göstergeler; 1000 kişi başına (suçun işlendiği il ve eğitim durumuna göre cezaevine giren hükümlüler toplamı, toplam bebek ölümleri, halk kütüphaneleri sayısı, tiyatro salonu sayısı, sinema salonu sayısı, toplam hekim sayısı, sinema seyircisi sayısı, tiyatro seyircisi sayısı); bir milyon nüfusta trafik kaza sayısı, bin kişi başına otomobil sayısı, kişi başına mesken elektrik tüketimi (KWh), bin kişi başına halk kütüphanelerinden yararlanma sayısı, yüz bin kişi başına toplam hastane yatak sayısı, 15 yaş ve üzeri lise veya dengi mezunu oranı (%), 15 yaş ve üzeri yükseköğretim veya fakülte mezunu oranı (%)'dir. Göstergeler endekse eşit ağırlıkla dahil edilmiş ve endeks değerleri 100 ile 2140 arasında değişmektedir. Endeks değerinin artması yaşam standardının da yükselmesi anlamını taşımaktadır.

Ekonometrik modelde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler aşağıda tanımlanmaktadır. Veri seti 81 il ve 8 yıl (2009-2016) olmak üzere toplam 648 gözlemden oluşan bir paneldir. Ekonometrik tahminler öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin türü konusunda fikir edinebilmek için Hausman testiyle başlamıştır. Test sonuçları sabit etkiler modelinin uygunluğunu göstermektedir. Daha sonra değişen varyans probleminin tespiti için değiştirilmiş Wald testi yapılmıştır. Sonuçlar değişen varyans probleminin varlığına işaret etmektedir. Bir sonraki aşamada Baltagi-Wu Yerel En İyi Değişmez testi ve Bhargava-Franzini ve Narendranathan'ın Durbin-Watson testi ile otokorelasyona bakılmıştır ve sonuçlar otokorelasyonun varlığını göstermektedir. Son aşamada yatay kesit bağımlılığı için Pesaran'ın testi uygulanmıştır ve burada da sonuçlar yatay kesit bağımlılığın varlığını göstermektedir⁶. Tüm test sonuçları ve yatay kesit boyutun zaman boyutundan büyük olduğu ($N > T$) dikkate alındığında model tahmininde dirençli Driscoll-Kraay standart hatalarla tahmin edilmiş sabit etkiler yöntemi kullanılmıştır.

Model değişkenleri:

y: yaşam standardı endeksi

x₁: Göçle gelen lisans ve lisansüstü eğitilmiş erkek oranı

x₂: Göçle gelen lisans ve lisansüstü eğitilmiş kadın oranı

x₃: Göçle gelen ortaokul-lise dengi eğitilmiş erkek oranı

x₄: Göçle gelen ortaokul-lise dengi eğitilmiş kadın oranı

x₅: Göçle gelen ilköğretim ve altı eğitilmiş erkek oranı

x₆: Göçle gelen ilköğretim ve altı eğitilmiş kadın oranı

x₇: Kişi başına gayri safi yurt içi hasıla

x₈: Erkek ilköğretim öğrencilerinde okullaşma oranı

x₉: Kadın ilköğretim öğrencilerinde okullaşma oranı

x₁₀: Erkek ortaöğretim öğrencilerinde okullaşma oranı

⁶ Tüm test prosedürleri ve sonuçları için Ekler'e bakınız.

x_{11} : Kadın ortaöğretim öğrencilerinde okullaşma oranı⁷

Tablo 1’de ekonometrik tahminlerin yorumlarda kullanılan son aşaması verilmektedir. Bu tahminden elde edilen il bazında sabit etkiler de Ekler’de gösterilmektedir. Yukarıda anlatılan prosedürle yapılan farklı tahminlerde aşağıdaki tabloda yer almayan bağımsız değişkenler istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Tablo 1. Ekonometrik Tahmin Sonuçları

Bağımlı değişken: Yaşam Standardı Endeksi						
	Katsayı	Drisc/Kraay Std. Ht.	t-ist.	P değeri	% 95 güven	aralığı
x_1	-9.685	2.737	- 3.540***	0.001	-15.132	- 4.239
x_2	-1.418	0.420	- 3.370***	0.001	-2.254	- 0.581
x_3	-9.805	3.305	- 2.970***	0.004	-16.383	- 3.228
x_5	-15.037	3.524	- 4.270***	0.000	-22.050	- 8.025
x_{11}	2.662	0.741	- 3.590***	0.001	1.187	- 4.137
sabit	1240.514	276.229	- 4.490***	0.000	690.801	- 1790.2 28
Bağımlı değ. ortalaması		321.384	Bağımlı değ. standart sapma		226.878	
R ²		0.864	Gözlem sayısı		648	
F-test i		123.511	Prob > F		0.000	
Akaike Bilgi Kri. (AIC)		7746.08 5	Bayes Kri. (BIC)		8130.840	

Not: * %1 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Yaşam standardı ile göçle gelen lisans ve lisansüstü eğitilmiş erkek ve kadın, ortaokul-lise dengi ve ilköğretim ve altı eğitilmiş erkek arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki, ayrıca mevcut yerleşiklerde kadın ortaöğretiminde artan okullaşma oranı ile yaşam standardı arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir. Başka bir ifade ile, göçle gelen her eğitim seviyesindeki erkek ve lisans ve üstü düzeyde kadın nüfusun ortalama yaşam standartlarını düşürdüğü görülmektedir. Kentin yaşam koşulları ve ekonomik kapasite yetersizliğinin gelen göçle daha da kötü bir hal aldığı düşünülebilir. Kent gelen göçü ekonomik hayata, aktivitelere dahil edememektedir ve bu nüfusun yaşam standardını temsil eden çeşitli ekonomik ve sosyal göstergelere giremediğini göstermektedir. Kentlerde yerleşikler arasında kadın ortaöğretiminde okullaşmanın artmasının

⁷ Ekonometrik analize dahil edilen yıllarda yüksek öğretimin farklı seviyelerinde il bazında okullaşma oranı verisi bulunamamıştır.

ortalama yaşam standartlarını yükseltmesi ise belki orta-uzun vadede eğitim seviyesi yükselmiş kadınların da ekonomik hayata dahil olabileceğini düşündürmektedir. Yerleşikler arasında ortaöğretim seviyesinde erkekler arasında okullaşma oranının istatistiksel olarak anlamsız çıkması bu oranın halen zaten yüksek olduğuna işaret edebilir ve muhtemelen işgücü piyasasında mevcut işlerde bu nüfus çalışmaktadır. Hem ilk hem ortaöğretimde kadın ve erkek okullaşma oranlarının yaşam standartları üzerindeki etkisizliği de bu düzeydeki eğitimin verildiği işgücünün orta-uzun dönemde ekonomik ve sosyal hayat üzerinde bir katkısının olmadığı şeklinde düşünülebilir. Göçle gelen ilk ve ortaöğretimdeki kadın nüfusun artışının etkisizliği ise zaten bu nüfusun işgücü piyasasına giremediği yönünde yorumlanabilir.

Ek 2’de il düzeyinde sabit etkiler görülmektedir. Tablo Bursa, Çankırı ve Muğla dışında tüm il katsayılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Bu tabloda birinci kolonda verilen katsayılar il düzeyinde model değişkenleri tarafından belirlenmeyen yaşam standartları seviyesini göstermektedir. Otonom yaşam standardı seviyesi olarak da adlandırılabilir bu değer Türkiye ortalaması 1240 olarak tahmin edilmiştir. Bu değer baz olarak kabul edilen Adana ili değerini de içermektedir. Bulgular beş il (Ankara, Antalya, İstanbul, İzmir, Konya) dışında diğer tüm illerde yaşam standardı seviyesinin Türkiye ortalamasının altında olduğunu, bu beş ilde ise, ki bu iller Türkiye’nin en büyük ve kalabalık illeridir, ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile ekonometrik modelde yaşam standardı üzerinde etkili olarak bulunan değişkenlerin etkileri bu beş büyük ilde daha düşük, diğer illerde daha yüksektir. Yani ekonomik ve nüfus olarak daha büyük olan bu illerde yaşam standardını etkileyen temel faktörlerin göçten bağımsız olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarından tarımda makineleşmenin hızlanma süreci 1950’li yıllara kadar iç göç düşük seviyede yaşanırken bu yıllardan sonra ivme kazanmıştır. Makineleşme süreci köylerde insana duyulan ihtiyacı azaltmış ve kırdan kente göçü tetiklemiştir. Bu dönemde insanlar ekonomik kaygılarla hareket ederken günümüze yaklaşırken durum biraz daha değişmiştir. Lee (1966)’nin de bahsettiği gibi ekonomik ve sosyal bileşenlerin birlikte yer aldığı artı ve eksiler değerlendirilerek göç kararı verilmeye başlanmıştır. Hayat standartları bireylerin karar sürecinde ön plana çıkmakla birlikte aynı zamanda göç edilen yerdeki şartları da etkiler konuma gelmiştir. Birçok çalışmada da belirtildiği üzere yaşam standartlarını değiştirmek de artık göçün vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir ve aslında dolaylı olarak ekonomik iyileşme hali de bir süre sonra yaşam standartlarını pozitif yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada cinsiyet ve eğitim seviyeleri temelinde ayrıştırılmış göçmenlerin yaşam standartlarına negatif etki ederek gittikleri yerlerde bu standartları en azından kısa dönemde düşürebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun temel sebebinin illerin mevcut iş ve istihdam yaratma kapasitelerinin düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu durumda, göçle gelen nüfusun kent yaşamına entegrasyonunun bir öncelik olarak el alınması, onların iş piyasasında aktif olmalarını kolaylaştırıcı önlemlerin alınması gerektiği söylenebilir. Eğitim seviyesi yüksek kadın ve erkek göçmenlerin uzun dönemde inovatif ve üretkenliği yüksek bir istihdam yaratacağı kaçınılmazdır, yeter ki onlara çalışabilecekleri iş ortamı sağlansın. Eğitim seviyesi düşük göçmenlerin ise lokalde yerleşik işgücünün yetersiz kaldığı alanlarda onları tamamlayıcı pozisyonlarda rol üstlenebilecekleri düşünülmektedir.

SUMMARY

The concept of immigration is the focus of several disciplines. It is known that the most important reason for the decision on emigration and emigration tendency are economic reasons. However, with the change in social conditions in recent years it is observed that the individuals who want to increase their living standards emigrate for reasons other than economic reasons. The immigrant to affect both his/her homeland and his/her destination is an expected result. In the empirical literature the studies focusing on this topic are mostly carry out surveys and descriptive analyses. This study however, utilizes an econometric model to estimate the impact of various factors on living standards index, created in this study. After taking 81 cities into consideration, an index has been created from indicators reflecting social prosperity like number of public libraries, number of theaters, number of cinema theaters, total number of doctors, electricity consumption (KWh) per capita, and this index has been addressed as dependent variable. The raw data has been processed with several procedures to procure proportional values during the creation of the index.

The education level, schooling rate and GDP per capita of the immigrant population is taken into consideration as independent variables. Gender segregation is considered at independent variables and panel econometric models are created considering several differentiations like immigrants with bachelor's degree and/or master's degree, number of males with high school education. In the study which employed fixed-effect pane econometric model, city level evaluations are included as well.

The immigrants were found to affect living standards negatively in almost all education levels. It can be thought that the city's living conditions and inadequacy of economic capacity have become even worse with the incoming migration. The city cannot integrate incoming migration in economic life and activities, and they cannot benefit from various economic and social indicators that represent the living standard of the population. The fact that the increase in school enrollment in women's secondary education among urban residents raises the average living standards makes us think that women with higher education levels may also be included in economic life in the medium-long term.

The findings show that the standard of living is below the average of Turkey in all provinces except for five (Ankara, Antalya, Istanbul, İzmir, Konya), and above the average in these five provinces, which are the largest and most crowded provinces of Turkey. In other words, the effects of the variables found to be effective on the standard of living in the econometric model are lower in these five big provinces and higher in other provinces. It is thought that the main factors affecting the standard of living in these five provinces, which have the biggest economic and population capacity, are independent of migration.

EKLER

EK 1-Ekonometrik Tahmin Prosedürü ve Diagnostik Test Sonuçları

Birim etkilerin varlığını gösterir F testi

Değişkenler	Katsayı	St. Ht.	t-ist	p-değeri	% 95 güven aralığı	İs t. Anl.
x1	-9.685	3.476	-2.79	.006	-16.513 -2.857	* * *
x2	-1.418	1.92	-0.74	.461	-5.189 2.353	
x3	-9.805	3.302	-2.97	.003	-16.291 -3.319	* * *
x5	-15.037	3.727	-4.04	0	-22.357 -7.718	* * *
x1	2.662	.826	3.22	.001	1.039 4.285	* * *
Sabit	1240.514	287.268	4.32	0	676.263 1804.765	* * *
Bağımlı değ. ortalaması		321.384			Bağımlı değ. standart sapma	226.878
R²		0.067			Gözlem sayısı	648
F-test i		8.073			Prob > F	0.000
Akaike Bilgi Kri. (AIC)		7586.085			Bayes Kri. (BIC)	7612.928

Not: *** p<.01, ** p<.05, * p<.1

sigma_u: 204.27261

sigma_e: 89.698798

rho: 83834918 (fraction of variance due to u_i)

F test tüm u_i=0: F(80, 562) = 36.06 Prob > F = 0.0000

F testi sonuçlarına göre birim etkilerin sıfıra eşit olduğu H₀ hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla birim etkilerin var olduğu anlaşılmaktadır.

Hausman Testi

	Katsayı
Ki-kare test değeri	15.931
P-değeri	.007

Sonuca göre sabit etkiler tahmincisi geçerli.

Birimlere Göre Heteroskedastisite için Değiştirilmiş Wald Testi (Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity in fixed effect regression model)

$H_0: \sigma^2(i) = \sigma^2$ for all i

$\chi^2(81) = 2.9e+05$

Prob> $\chi^2 = 0.0000$

H_0 hipotezi red, birimlere göre heteroskedastisite var.

Otokorelasyon-Baltagi-Wu Yerel En iyi değişmez testi ve Bhargava-Franzini ve Narendranathan'in Durbin-Watson testi

FE (within) regression with AR(1) disturbances

Gözlem sayısı = 567

Yatay kesit : il Yatay kesit sayısı = 81

R-sq: grup içi = 0.0217 Yatay kesit başına gözlem, en az. = 7

Gruplar arası = 0.0001 Ort. = 7.0

toplam = 0.0012 Maks. = 7

$F(5,481) = 2.14$

$\text{corr}(u_i, Xb) = -0.0751$ Prob > F = 0.0600

Değişkenler	Katsayılar	Std. Ht.	t-ist.	P>t	%95 Güven Aralığı	
x111	5.94978	5.467779	1.09	0.277	-4.793904	16.69346
x222	-0.7387391	1.519113	-0.49	0.627	-3.723656	2.246178
x333	5.782864	5.284688	1.09	0.274	-4.601062	16.16679
x555	3.299212	5.714309	0.58	0.564	-7.92888	14.5273
x11	.3008299	0.9774158	0.31	0.758	-1.619702	2.221362
Sabit	-184.9078	215.3807	-0.86	0.391	-608.1111	238.2955

rho_ar .57500777

sigma_u 204.27411

sigma_e 75.22726

rho_fov .88057623 (fraction of variance because of u_i)

F test that all u_i=0: F(80,481) = 7.88 Prob > F = 0.0000

modified Bhargava et al. Durbin-Watson = .88435431

Baltagi-Wu LBI = 1.067701

Sonuçların altındaki Baltagi-Wu ve Bhargava test istatistikleri kritik değer 2'den küçük olduğu için otokorelasyon var sonucuna varıyoruz.

Birimler Arası Korelasyon

* Pesaran'ın Testi

Pesaran'ın yatay kesit bağımlılık testi = 23.505, Pr = 0.0000

Pesaran'a göre p=0.00 birimler arası korr var.

* Frees testi

Frees'nin yatay kesit bağımlılık testi = 12.256

Kritik değerler-Frees'nin Q dağılımı

alpha = 0.10 : 0.3169

alpha = 0.05 : 0.4325

alpha = 0.01 : 0.6605

Frees test istatistik değeri (12.256), %95 güven düzeyinde kritik değerden (0.4325) büyük olduğundan H0 red, birimler arası korr var.

Bu durumda heteroskedastisity (değişen varyans) , otokorelasyon ve birimlere arası korelasyonun (yatay kesit bağımlılık) varlığında ve N>T olduğu durumda dirençli Driscoll-Kraay standart hatalarla tahmin edilmiş sabit etkiler regresyonu kullanılabilir.

EK 2- İl Düzeyinde Yaşam Standartları Sabit Etkiler

İl	Katsayı	Disc/Kraay St.Ht.	t-ist.	p-değeri	% 95 güven aralığı		İst. Anl.
Adıyaman	-233.709	12.701	-18.4	0	-258.985	-208.432	***
Afyonkarahisar	-158.113	26.468	-5.97	0	-210.786	-105.440	***
Ağrı	-203.265	43.098	-4.72	0	-289.032	-117.498	***
Amasya	-203.422	12.751	-15.95	0	-228.798	-178.046	***
Ankara	743.404	10.721	69.34	0	722.068	764.740	***
Antalya	88.631	15.355	5.77	0	58.073	119.189	***
Artvin	-264.749	15.927	-16.62	0	-296.444	-233.054	***
Aydın	-106.698	6.034	-17.68	0	-118.706	-94.690	***
Balıkesir	-139.215	8.458	-16.46	0	-156.047	-122.384	***
Bilecik	-257.493	8.951	-28.77	0	-275.307	-239.679	***

Bingöl	-221.445	22.329	-9.92	0	-265.881	-177.010	***
Bitlis	-199.036	35.553	-5.6	0	-269.789	-128.284	***
Bolu	-146.718	21.409	-6.85	0	-189.322	-104.114	***
Burdur	-152.192	14.923	-10.2	0	-181.888	-122.495	***
Bursa	1.895	7.881	0.24	0.811	-13.789	17.579	
Çanakkale	-194.926	7.394	-26.36	0	-209.641	-180.211	***
Çankırı	-58.273	40.758	-1.43	0.157	-139.384	22.838	
Çorum	-101.412	9.627	-10.53	0	-120.572	-82.253	***
Denizli	-96.729	9.223	-10.49	0	-115.084	-78.374	***
Diyarbakır	-118.482	21.641	-5.47	0	-161.549	-75.415	***
Edirne	-193.352	14.387	-13.44	0	-221.983	-164.721	***
Elazığ	-179.862	13.189	-13.64	0	-206.108	-153.616	***
Erzincan	-163.137	12.242	-13.33	0	-187.500	-138.774	***
Erzurum	-127.378	25.572	-4.98	0	-178.268	-76.489	***
Eskişehir	-164.152	20.083	-8.17	0	-204.119	-124.185	***
Gaziantep	-74.263	13.779	-5.39	0	-101.683	-46.843	***
Giresun	-163.494	14.051	-11.64	0	-191.456	-135.532	***
Gümüşhane	-152.799	32.592	-4.69	0	-217.658	-87.940	***
Hakkari	-333.282	25.108	-13.27	0	-383.248	-283.316	***
Hatay	-149.225	9.810	-15.21	0	-168.748	-129.702	***
Isparta	-155.446	10.738	-14.48	0	-176.815	-134.077	***
Mersin	-46.256	4.492	-10.3	0	-55.195	-37.317	***
İstanbul	1055.842	207.690	5.08	0	642.525	1469.158	***
İzmir	681.189	246.455	2.76	0.007	190.727	1171.650	***
Kars	-245.496	23.138	-10.61	0	-291.542	-199.451	***
Kastamonu	-161.822	30.454	-5.31	0	-222.427	-101.217	***
Kayseri	-78.688	11.395	-6.91	0	-101.366	-56.010	***
Kırklareli	-168.509	25.362	-6.64	0	-218.980	-118.038	***
Kırşehir	-144.435	31.929	-4.52	0	-207.976	-80.895	***
Kocaeli	-100.426	7.143	-14.06	0	-114.641	-86.211	***
Konya	51.986	9.977	5.21	0	32.130	71.841	***
Kütahya	-247.875	27.061	-9.16	0	-301.728	-194.022	***
Malatya	-191.922	13.393	-14.33	0	-218.575	-165.270	***
Manisa	-46.059	6.091	-7.56	0	-58.181	-33.937	***
Kahramanmaraş	-166.372	44.155	-3.77	0	-254.244	-78.500	***
Mardin	-201.905	30.276	-6.67	0	-262.156	-141.655	***
Muğla	-51.393	36.854	-1.39	0.167	-124.734	21.948	
Muş	-183.894	43.707	-4.21	0	-270.874	-96.914	***
Nevşehir	-123.726	39.304	-3.15	0.002	-201.945	-45.508	***
Niğde	-182.43	51.662	-3.53	0.001	-285.240	-79.619	***
Ordu	-131.333	22.086	-5.95	0	-175.286	-87.381	***
Rize	-230.982	13.513	-17.09	0	-257.874	-204.090	***
Sakarya	-164.541	6.944	-23.7	0	-178.359	-150.723	***

Samsun	-58.624	9.594	-6.11	0	-77.717	-39.531	***
Siirt	-143.679	28.903	-4.97	0	-201.198	-86.160	***
Sinop	-160.031	48.600	-3.29	0.001	-256.747	-63.314	***
Sivas	-278.866	56.697	-4.92	0	-391.698	-166.035	***
Tekirdağ	-156.555	21.944	-7.13	0	-200.226	-112.885	***
Tokat	-94.515	22.984	-4.11	0	-140.254	-48.776	***
Trabzon	-170.51	22.428	-7.6	0	-215.142	-125.877	***
Tunceli	-299.11	9.616	-31.11	0	-318.246	-279.974	***
Şanlıurfa	-144.363	62.536	-2.31	0.024	-268.814	-19.913	**
Uşak	-192.694	43.228	-4.46	0	-278.721	-106.666	***
Van	-156.008	31.194	-5	0	-218.086	-93.930	***
Yozgat	-183.02	16.213	-11.29	0	-215.286	-150.755	***
Zonguldak	-218.703	21.685	-10.09	0	-261.858	-175.549	***
Aksaray	-140.362	15.874	-8.84	0	-171.953	-108.771	***
Bayburt	-207.442	19.133	-10.84	0	-245.518	-169.366	***
Karaman	-177.046	15.014	-11.79	0	-206.924	-147.167	***
Kırıkkale	-217.558	39.038	-5.57	0	-295.246	-139.870	***
Batman	-226.579	24.434	-9.27	0	-275.204	-177.954	***
Şırnak	-107.604	38.835	-2.77	0.007	-184.889	-30.320	***
Bartın	-201.504	35.930	-5.61	0	-273.006	-130.002	***
Ardahan	-256.447	16.421	-15.62	0	-289.126	-223.769	***
Iğdır	-280.311	23.613	-11.87	0	-327.304	-233.319	***
Yalova	-226.821	6.300	-36	0	-239.358	-214.284	***
Karabük	-273.96	31.310	-8.75	0	-336.270	-211.651	***
Kilis	-154.415	49.636	-3.11	0.003	-253.193	-55.636	***
Osmaniye	-168.767	6.139	-27.49	0	-180.984	-156.550	***
Düzce	-171.053	23.921	-7.15	0	-218.656	-123.449	***

Not: ***, ** sırasıyla %1 ve %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

İstatistiksel olarak anlamsız bulunan iller gri, pozitif etki bulunan iller sarı renkle gösterilmiştir.

BEYANLAR:

Makalenin gerçekleştirilmesinde sorumlu yazar Dr. Nevin Taştekin'in %50, Prof. Dr. Selim aęatay'ın %25 ve Dr. şebnem Arık'ın %25 oranında katkıları bulunmaktadır. Sorumlu yazar teorik altyapı ve yazın taramasında, diğer yazarlar ampirik analizlerden sorumludur.

Bu makale daha önce hiçbir dergide yayınlanmamış, bir kongre/konferansta tebliğ olarak sunulmamıştır. Makale yazarlarının herhangi bir kurum ya da kişi ile çıkar atışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aşkın, E. Ö., Yayar, R. ve Oktay, Z. (2013). “Kırsal Göçün Ekonometrik Analizi: Yeşilyurt İlçesi Örneği” *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2): 231.
- Balkanlıoğlu, R. (2014). *Göçün Öğrencinin Eğitim Yaşantısı Üzerindeki Etkisi (Doktora Tezi)*. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Baltagi, B. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley and Sons Ltd, England.
- Bayraktar, E. B. (1999). *Köyden Kente Göç Olgusuna Bağlı Olarak Diyarbakır İl Merkezindeki İlköğretim Okullarında Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Öğretmen Algıları*. Yayımlanmamış (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Berker A. (2009). “The impact of internal migration on educational outcomes: Evidence from Turkey”, *Economics of Education Review*, 28: 739–749.
- Berker A. (2015), “Zorunlu Göçün Yol Açtığı Refah Kaybının İncelenmesi: Yaşam Memnuniyeti Yaklaşımı” Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü. Ankara. <https://www.researchgate.net/publication/287207448> (erişim tarihi: 14.03.2017).
- Bozan, İ. (2014). *Türkiye’de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerindeki Etkisi: Bir Durum Çalışması (Yüksek Lisans Tezi)*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ercilasun, M., Gencer, E. A. H., ve Ersin, Ö. Ö. (2011). “Türkiye’deki İç Göçleri Belirleyen Faktörlerin Modellenmesi”. *International Conference On Eurasian Economies*, 12-14 Ekim, Bişkek, Kırgızistan, 319-324.
- Filiztekin, A., ve Gökhan, A. (2008). “The determinants of internal migration in Turkey”. paper presented at International Conference on Policy Modelling (EcoMod2008) Berlin, Almanya, Erişim adresi: http://www.sabanciuniv.edu/HaberlerDuyurular/Documents/DD20080710163820/abstract_migration.pdf (erişim tarihi: 02.05.2020).
- Han, T. (2010). *Göç eden ailelerin çocukların eğitim ve öğretimde karşılaştıkları uyum sorunları, (Yüksek lisans tezi)* Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [Jaumotte, F., Koloskova, K. ve Saxena, S.](#) (2016). “A Spoonful of Sugar”. *Finance and Development*, 53: 4.
- Lee, E. S. (1966). “A Theory of Migration”. *Springer on behalf of the Population Association of America* 3(1): 47-57.
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri : Dilovası örneği (Yüksek Lisans Tezi)*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- O’Reilly, K., M. Benson, 2009. “Lifestyle Migration: Escaping to the Good Life?” M. Benson ve K. O’Reilly (Ed.) *Lifestyle Migration. Expectations, Aspirations and Experiences*, Farnham: Ashgate, 1-13.
- Peker, M. (1996) “Internal Migration and the Marginal Sector”, Kahveci, E. vd. (ed.) *Work and Occupation in Modern Turkey*, Mansel Publ., İngiltere, 7-37.
- Peri, G.(2012). “[Rationalizing U.S. Immigration Policy: Reforms for Simplicity, Fairness, and Economic Growth](#)”. *Discussion paper*.

- Portes A. ve Borocz J. (1989). "Contemporary Immigration: Theoretical Perspectives on Its Determinants and Modes of Incorporation". *International Migration Review*, Special Silver Anniversary Issue: International Migration an Assessment for the 90's. 23(3): 606-630.
- Ravenstein, E. G. (1885). "The Laws of Migration". *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2):167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). "The Laws of Migration". *Journal of the Royal Statistical Society*, 52(2): 241-305.
- Sarjehpeyma H. (1984). *The Economic Impact of Internal Migration: Iran as Special Case*. Unpublished PhD Thesis, The University of Oklahoma, Norman Oklahoma.
- Sevim, Y. (2001). "Terör Nedeniyle Elazığ'a Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim Durumu". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2):259-268.
- Südaş, İ. ve Mutluer, M. (2010). "Daha İyi Bir Hayata Doğru: 'Yaşam Biçimi Göçü'". *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(1): 31-47.
- Taştekin, N. (2020). *Türkiye'de İç Göçün Etkileri Üzerine Üç Deneme (Doktora Tezi)*. Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye.
- Tekin Yılmaz T. (2005). *Göçün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri (Yüksek Lisans Tezi)*, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- TGYONA (2006). *Türkiye'de Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (Yayın No: NEE-HÜ.06.01)*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uysal, M. ve Aktaş S. (2011). "Sıralı Regresyon Analizi ile Türkiye'deki İç göçleri Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3): 191 200.
- Yılmaz- Şener, M. ve Türgen, G. (2018). 'Kesin dönüş mü, yoksa tekrar göç etme hazırlığı mı? Nitelikli Türk göçmenlerin Almanya ve Amerika'dan geriye göçü'. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 311-377. Erişim adresi:
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?contextual=default.&locations=TR>